

Євгенія Олександрівна СЕМЕНЮК,

курсант 3 курсу факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Михайло Ігоревич ФІАЛКА,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЧИ МОЖЛИВО РОЗГЛЯДАТИ ІГРОМАНІЮ ФОНОВИМ ЯВИЩЕМ?

Доволі часто в кримінологічній теорії ми зустрічаємось з таким поняттям як злочинність, оскільки вона є складовою частиною суспільства та різновидом соціальних явищ та з причинами, які зумовлюють ці явища. Дослідження проблеми кримінологічної детермінації є однією з центральних у кримінології, адже вона пояснює певний взаємозв'язок людської свідомості із суспільним буттям, що обумовлюється відносинами в суспільстві, різними видами діяльності, в тому числі і злочинної, разом із якою в системі кримінології розглядаються так звані «фонові» явища, які тісно з нею пов'язані, хоча і не є кримінально-караними діями [1, с. 34]. У кримінології наразі не існує єдиної точки зору щодо чіткого визначення фонових явищ, проте якщо злочинність є основним елементом предмета цієї соціально-правової науки, то питання щодо окремих форм фонових явищ набуває актуальності як ніколи, адже вони залишаються недостатньо розкритими. Визначається, що на збільшення злочинності досить великий вплив мають негативні, соціальні, антисоціальні явища – соціальні відхилення. Останнім часом цей перелік розширився за рахунок правового нігілізму, насильства в сім'ї, вандалізму, проявів аморальності, психічних розладів, нелегальної міграції, расизму, суїцидальної поведінки тощо [2, с. 108]. Так, вчинення окремих корисливих, насильницьких злочинів передусє таке негативне соціальне явище як ігроманія, яка може становити серйозну небезпеку для суспільства і окремих громадян.

Питання щодо рекомендацій, висновків, прийняття певних рішень та практики їх реалізації щодо цих соціальних процесів розглядали у своїх працях Л. М. Буніна, О. П. Песоцька, Н. В. Терещук, Л. М. Федоренко, Г. В. Чайка та багато інших українських вчених.

Метою даного дослідження є висвітлення природи взаємозв'язку злочинності в системі суспільних відносин із ігроманією як соціальним відхиленням, що утворює для неї сприятливе середовище.

На сьогодні з появою комп'ютерних технологій, розповсюдження застосування грального бізнесу набула розвитку проблема ігроманії, як форми девіантної поведінки. Безумовно, цю проблему потрібно розглядати не тільки з теоретичного, а й з практичного боку, шляхом посилення контролю над криміногенною ситуацією в світі азартних ігор. Дане негативне соціальне явище, здійснює вплив на нестійких членів суспільства та має безпосередній вплив на зріст криміногенної ситуації в Україні. Але все ж таки перед нами стоїть питання: чи можемо ми віднести ігроманію до фонових явищ? Загалом під ігроманією розуміють («гемблінг» від англійського слова to gamble – гра на гроші, «лудоманія» від латинського слова ludus – грати) «негативний соціально-психологічний феномен, який виражається у відносно розповсюдженішому та статистично стійкому захопленні грою значною частиною населення, що тягне певні, інколи незворотні медико-психіатричні та соціальні наслідки» [3, с. 105]. Як зазначає завідувач кафедри дитячої, соціальної та судової психіатрії Київської медичної академії післядипломної освіти ім. П. Шупіка, професор А. Чуприков, термінам «лудоманія» та «гемблінг» слід надавати різного змісту. Перший з них охоплює невротичний стан, коли людина може за бажанням контролювати себе й відірватися від гри, другий – яскраво виражений хворобливий стан, який уже характеризується клінічними ознаками й потребує лікування [4, с. 17]. Наразі проблему ігроманії офіційно визнано Всесвітньою організацією охорони здоров'я у якості психічного захворювання ХХІ ст., так як цей соціально-психологічний феномен фактично вийшов за рамки локальності та набув характеру «соціального захворювання». За даними вчених ігроманія не менш згубна за своїми наслідками ніж алкоголізм та наркоманія.

Протягом багатьох століть існували правові норми, які вказували на незаконність азартних ігор, було видано певні нормативні документи, які містили пряму заборону азартних ігор, тобто тих, які мали за свою мету отримання прибутку, але на сьогодні немає свідчень того, що заборона ігор призвела до їх зниження. В наш час злочини у сфері грального бізнесу є відносно новими, оскільки ст. 203² КК України «Зайняття гральним бізнесом», набрала чинності лише в січні 2011 року, з того моменту законний гральний бізнес в Україні перестав існувати, але як показує практика, цей негативний феномен продовжує існувати в країні під виглядом нелегальних установ, які надають свої послуги прихильникам азартних ігор.

За дослідженням вчених ігроманія являє собою стійку психо-емоційну залежність від азартних ігор та процесу, і є причиною асоціальної поведінки та навіть повної деградації особистості. Це аналогічно з ситуацією алкоголізму та наркоманією, але у випадку з ігроманією лікування потрібно починати на перших стадіях захворювання, адже після перших програвів людина ще має внутрішню можливість зупинитися. На відміну від першої стадії дуже помітно протікає стадія розвинутої ігроманії, особливо для близьких

людей, в якій особа вже не має сил зупинитися, відмовитись від бажання грати, приховуючи свої проблеми від рідних та занурюючись в борги. Гравці створюють певну реальність, в яку вірять тільки вони. Незважаючи на те, що кожна з осіб, яка схильна до азарту знає, що шанс виграшу невеликий (а саме 10–15 %), вона все одно не в силах зупинитися. Саме в цей час хворий максимально віддаляється від рідних, втрачає можливість працювати, його зусилля і думки спрямовуються на гру, він шукає різноманітні шляхи здобуття грошей. При цьому, не виключається і вчинення таких злочинів як шахрайство, крадіжки, грабежі, розбої тощо. Залежний на ігromанію особі характерні часті напади агресії, безпричинні скандали, шукання виправдання своїм вчинкам, постійне каяття та щирі клятви рідним про припинення походів у гральні заклади. Тому ми можемо зазначити, що ігromанія все ж таки має певний зв'язок зі злочинністю, який полягає не лише у стані ігрової залежності, що супроводжується зниженням рівня усвідомлення дійсності та самоконтролю, розвитку ігromанії, постійної потреби у грошах, але й іншими найбільш не безпечнішими формами злочинності.

Особливо небезпечним поширенням ігromанії є серед неповнолітніх (75 %), які не здатні повністю контролювати свої дії та бажання, тому вони йдуть на корисливі та корисливо-насиленницькі злочини. В якості своїх жертв вони найчастіше обирають жінок, пенсіонерів та навіть своїх однолітків. Ця антисупільна поведінка молоді призводить до тяжких розладів психічного здоров'я і поведінки. На сьогодні, з появою різноманітних комп'ютерних ігор, розвитком віртуальних розваг, почали з'являтися випадки, коли безперервне «зависання» в Інтернеті призводило до смертельних випадків, що було спричинено нервовим і психічним перенавантаженням. Також неодноразово спостерігаються випадки самогубства серед молоді. Як зазначає Ю. Александров, близько 500 тис. чоловік у всьому світі закінчують життя самогубством на ґрунті ігromанії [5]. Тому потрібно зазначити, що за відсутності певних ефективних заходів протидії ця ситуація серед підлітків може поглибитись та сприяти негативним наслідкам, як безпритульність, вживання наркотичних та психотропних речовин, відсутність бажання до навчання, що можуть призвести до злочинних проявів.

Ігromани, які мають великі борги, все одно вважають, що один із найефективніших способів заробити гроші та розрахуватися з кредиторами – виграти. За статистичними даними хвороблива пристрасть до ігromанії найчастіше спостерігається у чоловіків, ніж у жінок, але у останніх вона набуває більш важких форм. Жінки стають залежними від азартних ігор у старшому віці та призвичаюються утричі швидше, що призводить в майбутньому до важкої психотерапії.

Існує низка факторів, які сприяють ігровій залежності гравця, а саме прагнення до гри з дитинства (карти, монополія), дефіцит уваги з боку батьків, рідних, знайомих, жага до збагачення, заздрість до багатших родичів тощо. Ще в дитячому віці у патологічних гравців проявлялась виражена екстравертивність, розвинута уява, схильність до фантазій. Також сприятливими факторами, що можуть призвести до розвитку ігрової залежності можуть стати неправильне виховання з боку батьків (жорстокість, яка поєднується з вимогливістю), несприятливе матеріальне становище в сім'ї. Остання стадія залежності обтяжується соціальними наслідками, такими як руйнування сім'ї, втрата роботи, друзів та появою боргів, які штовхають ігromана до кримінальних дій або до самогубства. На психологічному рівні спостерігаються страхи, невпевненість в собі, нестійкий сон, депресія, тривожність, що може призвести до алкогольної чи наркотичної залежності та бажанням відновити своє матеріальне становище. Як свідчить слідчо-судова практика саме ці фактори і спричинюють злочини, які характеризуються раптовістю виникнення умислу, невмотивованою жорстокістю до потерпілих тощо. При розслідуванні таких протиправних діянь буде мати місце проведення судово-психіатричної експертизи, адже стан особи патологічного гравця, при якому він, через неспроможність у повному обсязі усвідомлювати характер власної поведінки та керувати нею буде це доводити. Тому, якщо акцентувати увагу на небезпечні прояви, до яких можуть призвести ігromанія, то ми маємо такі негативні моменти, як: небезпека реальних психічних розладів (захворювання на гемблінг – патологічний азарт) і навіть суїцид, віра у фаталізм, уникнення реального світу, тобто занурення у нереальний світ гри. Ці ознаки можуть призвести до побічних наслідків, а саме: вчинення злочинів як корисливих, так і насильницьких, порушення дисциплін на виробництві та в закладах освіти, зловживання алкоголем та іншими психотропними речовинами, труднощі міжособистісних відносин, часті конфлікти тощо.

Отже, ведучи мову про залежність від ігор, потрібно усвідомлювати, що ігromанія є психічним захворюванням, яка може бути наслідком певних емоційних та психічних розладів, що можуть призвести до вчинення злочинів. Таким чином, на нашу думку, ігromанію обґрунтовано розглядати як певне фонове явище, що відіграє велику роль у механізмі детермінації злочинності.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінологія : підручник / О. М. Джужа, Я. Ю. Кондратьєв, О. Г. Кулик, П. П. Михайленко та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 416 с.
2. Назаренко Д. О Кримінологічний аналіз та протидія фоновим для злочинності явищам : монографія. Харків : Діса плюс, 2013. 524 с.
3. Кудрявцев В. Н., Эминов В. Е. Причины преступности в России: криминологический анализ. М. : Норма, 2006. 112 с.
4. Котляр А. Людина-гравець. *Дзеркало життя*. 2006. № 28 (607). С. 17–19.
5. Александров Ю. Эффект гри. *День*. 2007. 19 жовт.

6. Про заборону грального бізнесу в Україні : закон України від 15.05.2012 № 1334-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1334-17> (дата звернення: 16.03.2018).

Одержано 18.03.2018